

Развитие на птицевъдството - преди и след присъединяването на България към ЕС

Доц. д-р ДИЛЯНА МИТОВА

Институт по аграрна икономика – София

E-mail: dilianamit@gmail.com

Организационните, структурни и нормативни изменения, наложени от членството ни в ЕС, от една страна, и икономическата среда в България, от друга, влияят на развитието на всички подотрасли на животновъдството у нас - обуславят настъпилите промени в броя на стопанствата, отглежданите в тях животни и получената продукция.

Целта на настоящата статия е да се оцени състоянието на сектор „Птицевъдство“ преди и след присъединяването на България към Европейския съюз, да се анализират проблемите и да се акцентира върху възможностите за неговото бъдещо развитие. Оценката на състоянието и развитието на сектора е направена на основата на анализ на динамиката в: броя на отглежданите животни, произведената продукция, на вноса и износа и развитието на стопанските единици в сектора. Направен е критичен преглед на националната и Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС за подкрепа на птицевъдството у нас и са посочени възможностите за бъдещо развитие на сектора в условията на реформираната ОСП на ЕС.

С присъединяването на България към ЕС се появяват нови фактори, с които подотрасълът трябва да се съобразява - възможност за достъп до единния европейски пазар; отпадане на митническите бариери; защита от конкуренцията на търговията с трети страни; специфични изисквания за безопасност на храните, качеството на продуктите, екологията, хуманното отношение към животните. Някои от тези фактори влияят положително на развитието на птицевъдството у нас, други поставят специфични изисквания пред него, с които не може да не се съобрази. Състоянието на птицевъдството и възможностите му за възпроизводство са показател за неговата готовност да отговори на новите изисквания и да се приспособи към новите условия.

Въз основа на проведеня анализ са направени следните обобщаващи изводи:

- В сравнение с останалите видове животни намалението на броя на птиците и производството на яйца е по-малко, което се дължи на запазване до голяма степен на промишления характер на производството в птицевъдството.

- ОСП не предвижда директни плащания за подотрасъл „Птицевъдство“, а само регулиране на пазара на птиче месо и яйца с трети страни (извън ЕС).

- Основният елемент на ОСП по отношение на птицевъдството се явяват маркетинговите стандарти за качество, като целта е да се подпомогне конкурентоспособността и да се насърчава специализацията в сектора, което от своя страна да доведе до увеличение на доходите на заетите в този сектор, като в същото време се подобри качеството на продуктите.

- ОСП индиректно ще подпомогне тези производители в птицевъдството, които имат смесена дейност – освен птици те обработват и земеделски земи. За съжаление тази помощ ще се почувства по-осезателно само при 3,2% от стопанствата, които държат приблизително 1/5 от производството в подотрасъла.

- Положително въздействие върху сектора има и общата организация на пазара на птиче месо и яйца – мито върху вноса им от трети страни и експортни субсидии върху износа. Присъединяването на България към ЕС допринесе не само за увеличаване на вноса на птиче месо, но и за увеличаване на износа на тези продукти – отвори се нови пазари.

- В съответствие с т. 51 от „Насоките на Общността за държавни помощи в секторите на земеделието и горското стопанство 2007-2013 г.“, с цел подкрепа на земеделски производители за реализиране на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към животните, в сектор „Птицевъдство“ се поема инициатива за предлагане на мерки за подпомагане. Помощта да се предоставя на земеделски производители – птицевъди, които се ангажират да прилагат една или повече от мерките за период от най-малко 5 години и отговарят на определени условия. Срокът на схемата за помощта е до 31.12.2013 г.

Може да се направи изводът, че през последните 7 години (след присъединяването ни към ЕС) птицевъдството е относително стабилно като сектор при една сравнително по-ниска база. То обаче разполага с необходимия потенциал за увеличаване на производството. В българското птицевъдство приоритетно развитие ще запазят отглеждането на кокошки за яйца, за консумация, интензивното уговяване на бройлери и добивът на качествен втлъстен черен дроб.

Увод

Птицевъдството е сектор на животновъдството, който има определящо значение в производството на бели меса в България.

Целта на настоящата статия е да се оцени състоянието на сектор „Птицевъдство” преди и след присъединяването на България към Европейския съюз, да се анализират проблемите и да се акцентира върху възможностите за неговото бъдещо развитие. Оценката на състоянието и развитието на сектора е направена на основата на анализ на динамиката в: броя на отглежданите животни, произведената продукция, на вноса и износа, и развитието на стопанските единици в сектора. Направен е критичен преглед на националната и ОСП на ЕС за подкрепа на птицевъдството у нас и са посочени възможностите за бъдещо развитие на сектора в условията на реформираната ОСП на ЕС.

Състояние и развитие на сектор „Птицевъдство”

Като най-интензивен сектор от животновъдството, сектор „Птицевъдство” има свойството бързо да се възпроизвежда, което го прави по-гъвкав в реагирането спрямо пазарните нужди. До 2007 г. този сектор се влияе предимно от вътрешния пазар, докато с влизането на България в ЕС се появиха нови фактори, с които секторът трябва да се съобразява. Най-общо тези фактори се заключават в изискванията на общия европейски пазар за цени, качество и безопасност на произведените продукти; за прилагането на нови технологии, свързани с хуманно отношение към животните и опазване на околната среда. Състоянието на птицевъдството и възможностите му за възпроизводство са показател за неговата готовност да отговори на новите изисквания и да се приспособи към новите условия.

Птицевъдството у нас е сектор на животновъдството, който от 1990 г. до 2001 г. следва общата тенденция на останалите му сектори - на рязко намаляване (2,4 пъти) броя на животните, достигайки ниво от 14 991 млн. броя през 2001 г. След това, обаче, за разлика от другите животновъдни сектори, следва постепенно увеличаване на броя на птиците, което достига своя връх през 2006 г. – 20 156 млн. броя, следвано отново от един траен, макар и по-плавен спад, за да достигне през 2011 г. до 14 655 млн. броя – т. е. до нивото от 2001 г. (фиг. 1).

Абсолютно аналогична е картината при промяната в броя на кокошките - носачки - пикът им е през 2006 г. – 10 419 млн., а през 2011 г. броят им спада до 6 627 млн. (най-ниското ниво от 2001 г. насам).

Специализирано наблюдение на птицевъдството в България се провежда за първи път в периода май-юни 2004 г. с цел да се определи броят на произведените яйца, угоените птици и дейността на люпилните. Освен кокошки, през последните години се проследява и динамиката при пуйките, водоплаващите птици (патици и гъски), щрауси, пъдпъдъци. По видове птици единствено при патиците има нарастване на броя им през 2010 г. спрямо 2004 г. – с 11,1% (табл. 1), но средногодишният им брой за периода 2007-2011 г., спрямо база средногодишен брой за периода 2004-2006 г., представлява 94,5%. Данните след 2011 г. ще покажат дали нарастването на броя им се очертава като тенденция.

През 2011 г. кокошките и пилетата за месо са 90,6% от общия брой птици у нас, като съответно 45,22% са стокови носачки, родители и подрастващи носачки, а 44,5% - пилета за месо (табл. 1).

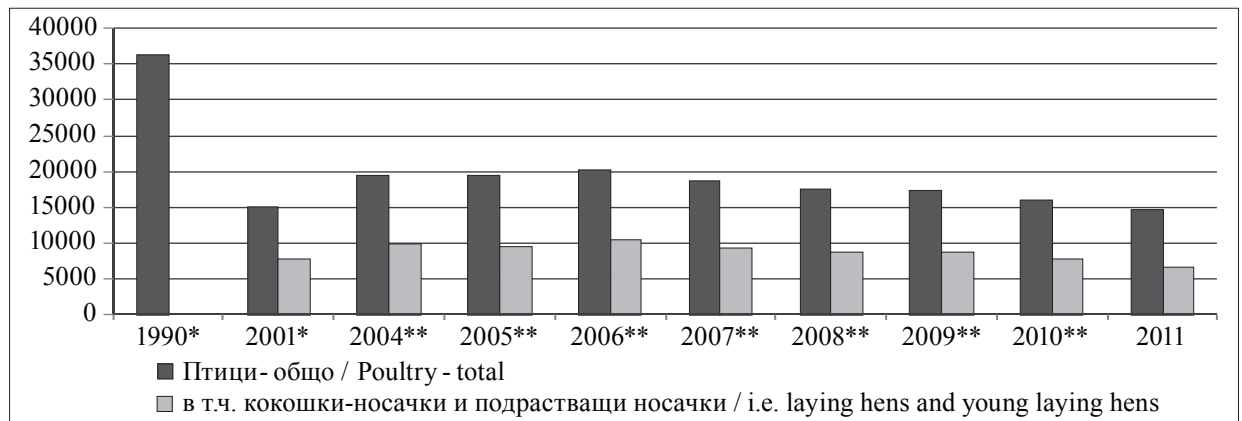
През 2010 г. подрастващите носачки са 1 583 хил. броя (20,3% от всички кокошки - носачки в страната), като спрямо 2009 г. техният брой е намалял с 16,1% (табл. 3).

Пуйките и пуйчетата за месо през 2010 г. са 158 хил. броя - 1% от всички птици у нас (табл. 1); през 2011 г. – 84 хил. броя; патиците през 2010 г. са 1 628 хил. броя (с 59% нарастват спрямо 2009 г.) и са 10,2% от общия брой птици, а през 2011 г. са 1 343 (намаляват със 17,5% спрямо 2010 г.). Гъските през 2010 г. са 56 хил. броя (0,4% от птиците) и стигат до 50 хил. броя през 2011 г. През 2010 г. в България се отглеждат 28,6 хил. броя „други птици” (пъдпъдъци, токачки и щрауси), като

броят им бележи спад спрямо 2009 г. с 37%, а щраусите заемат около 2% от „другите птици”. Запазва се броят им през 2011 г.

Ако се вземе за база средният брой птици за периода 2004-2006 г., то за периода 2007-2011 г. средногодишният им брой представлява 85,40% от базата, в т. ч. на кокошките - носачки – 82,6% (табл. 2).

През 2010 г. броят както на кокошките, така и на подрастващите носачки и пилетата за месо бележат намаление спрямо 2009 г.

Фиг. 1. Брой птици към 01.01. и 01.11., хил. броя

Fig. 1. Number of poultry to 01.01. and to 01.11., thousands

Източник: Статистически годишник; *Данни към 01.01. **Данни към 01.11.

Броят на птиците 2004-2010 г. е към 31.12. Данните за 2010 г. и 2011 г. са от МЗХ, „Агροстатистика”.

Source: Statistic Year book, *Data to 01.01.**Data to 01.11.

The number of poultry 2004-2010 is to 31.12. Data for 2010 and 2011 is from MAF, “Agrostatistics”.

Таблица 1. Брой птици по видове в края на годината, хил. броя

Table 1. Number of poultry by species at the end of the year, Thousands

Вид птици Species	2004 г.	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	Изменение Change 2010/2009	Изменение Change 2011/2010
Кокошки и подрастващи носачки Hens and young laying hens	9 966	9 549	10 419	9 253	8 798	8 778	7 800	6 627	-11,1%	-15,0%
Пилета за месо Chicken for meat	7 194	7 656	7 540	7 137	6 967	7 224	6 263	6 522	-13,3%	4,1%
Пуйки/Turkeys	589	434	521	271	331	247	158	84	-36,0%	-46,8%
Патици/Ducks	1 466	1 653	1 406	1 829	1 299	1 024	1 628	1 343	+59,0%	-17,5%
Гъски/Geese	281	196	248	148	135	81	56	50	-30,9%	-10,7%
Други/Others	16	27	23	24	19	46	29	29	-37,0%	0,0%
Общо/Total	19 512	19 515	20 157	18 698	17 549	17 400	15 934	14 655	-8,4%	-8,0%
Вериген индекс Chain indices	100	100,01%	103,3%	92,76%	93,85%	99,15%	91,57%	91,97%	-	-
Изменение, 2004 г. Change, 2004	0%	+0,01%	+3,3%	-4,2%	-10,1%	-10,8%	-18,3%	-24,9%	-	-

Източник: МЗХ, „Агροстатистика”.

Source: MAF, “Agrostatistics”.

През 2011 г. общо за трите групи спрямо 2010 г. намалението в броя е с 6,5%, а увеличение бележат само пилетата за месо (с 4,1%).

Може да се направи изводът, че през последните 5 години (след присъединяването ни към ЕС) птицевъдството е относително стабилно като подотрасъл при една сравнително по-ниска база, като от 2007 г. досега тенденцията е на, макар и плавно, намаляване на общия брой птици. Така данните за 2011 г. са с 21,6% по-ниски от тези през 2007 г.

Птицевъдството е най-добре развито в зърнопроизводителните райони – по данни от Аграрния доклад от 2011 г. най-много птици се отглеждат в Северен централен район (27,3%), следват Североизточен (18,9%), Южен централен (17,5%) и Югоизточен (15,8%). Най-много носачки, ярки, бройлери, пуйки и гъски се отглеждат в Северен централен район (29,4%), а патици в Южен централен район (58,5%).

Производство на яйца и месо

Производството на птиче месо в кланично тегло (фиг. 2) и на яйца (фиг. 4) следва динамиката на броя на птиците по години.

След спада през 2000 г. на 50% от равнището през 1990 г., производството на месо от птици набира скорост в растежа си и бележи един постоянен ръст, за да достигне през 2009 г. 71,6% от равнището през 1990 г., като през 2011 г. отново намалява до 58,8% от равнището през 1990 г. През 2010 г. общото производство на птиче месо у нас е 106 915 хил. тона и е със 17,9% по-малко спрямо 2009 г. в резултат на по-малкия брой заклани птици. Най-съществено нарастване се наблюдава при закланите патици – с 16,5%, което определя и по-високия добив на месо от патици (с 13,5%). В структурата на произведеното в страната птиче месо най-голям дял и през 2010 г. заема месото от бройлери – 76,4%.

Таблица 2. Брой птици, средно за периоди, хил. броя
Table 2. Number of poultry, average for the periods, Thousands

Птици Poultry	2004-2006 г. ** Средно Year average	2007-2011 г. ** Средно Year average	2007-2011 2004-2006 г. **
Птици - общо Poultry total	19 728•	16 847•	85,4%
в т. ч. кокошки - носачки i. e. laying hens	9 978	8 251	82,6%

Източник: Статистически годишник.

** Данни към 01.11. • Броят на птиците е към 31.12.

Source: Statistic Year book. ** Data to 01.11. • Poultry number is to 31.12.

Таблица 3. Брой на кокошките - носачки, подрастващите носачки и пилетата за месо към 31.12. (хил. броя)
Table 3. Number of laying hens, young laying hens and chickens for meat to 31.12. (Thousands)

Година Year	Категория птици/Species			Общо Total
	Кокошки - носачки Laying hens	Подрастващи носачки Young laying hens	Пилета за месо Chickens for meat	
2004 г.	-	-	-	-
2005 г.	7 552,2	1 996,4	7 655,9	17 204,5
2006 г.	8 265,3	2 153,9	7 539,8	17 959,0
2007 г.	7 338	1 915	7 173	16 426
2008 г.	7 117	1 681	6 967	15 765
2009 г.	6 892	1 886	7 224	16 002
2010 г.	6 217	1 583	6 263	14 063
2011 г.	6 627	-	6 522	13 149
2010/2009 г.	-9,8%	-16,1%	-13,3%	-12,1%
2011/2010 г.	+6,6%	-	+4,1%	-6,5%

Източник: МЗХ, „Агростатистика”.

Данните за 2011 г. за броя на кокошките – носачки, включват и подрастващите носачки.

Source: MAF, "Agrostatistics".

Data for 2011 for laying hens include the number of young laying hens.

Производството на втлъстен черен дроб възлиза на 2 604,5 тона – с 12,8% повече в сравнение с предходната година.

През 2011 г. общото производство на птиче месо у нас е 103 834 хил. тона и е с 2,8% по-малко спрямо 2010 г. Сравнявайки с 2010 г., добитото месо в кланиците намалява с 0,5%, а това в стопанствата – с 33,2% (табл. 4).

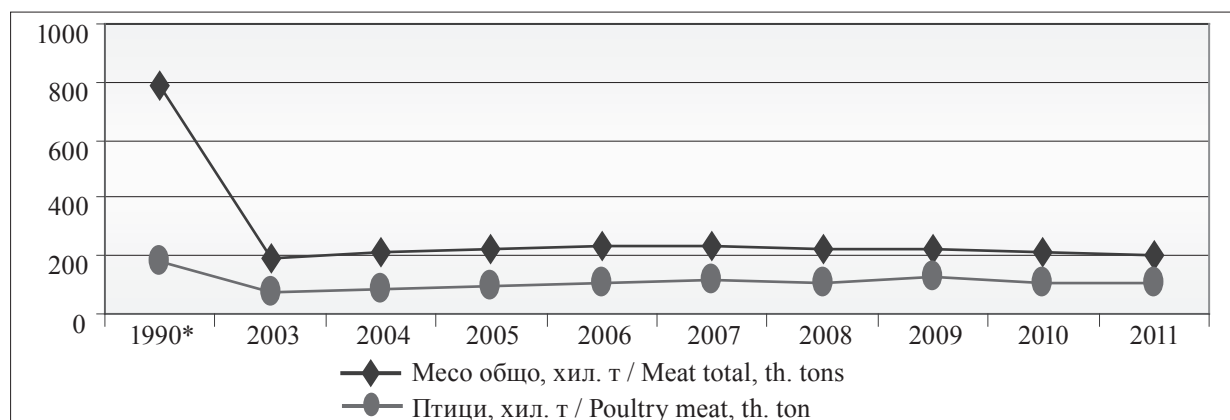
През 2011 г. у нас има 25 специализирани кланици за производство на бяло месо (с 2 по-малко от 2011 г.). Общият брой на закланите птици в кланиците и стопанствата е с 6,5% по-малко спрямо 2010 г., като броят на закланите птици в кланиците намалява с 4% спрямо предходната година, а в стопанствата – с 41%. Произведеното количество бяло месо от кланиците представлява 60,9% от общото промишлено производство на месо в страната през 2011 г., възлизащо на 145 591,8 тона. Водещ в производството на бяло месо през

2011 г. е Северен централен район с 48,6% от общия промишлен добив на птиче месо в страната за годината, следван от Югоизточен район - с дял от 24,3%.

Относителният дял на произведеното птиче месо в структурата на националния месодобив се увеличава непрекъснато през годините до 2011 г. (фиг. 3).

Ако се направи сравнение между средните стойности за 2007-11 г. спрямо средните такива за 2004-2006 г. (табл. 5), се наблюдава спад в производството на яйца и увеличение на кланичното тегло на закланите птици.

Основните фактори за увеличаване добива на птиче месо са търсенето от потребителите на диетични суровини и продукти (както в света, така и у нас нараства загрижеността на потребителя за здравето му), разширяването и разнообразяването на дълбочинната преработка на заклани птици в различни раз-

Фиг. 2. Производство на месо - общо, и птиче месо в кланично тегло, хил. тона
 Fig. 2. Meat production - total, and poultry meat carcass weight production, thousand tons
 Източник: Статистически годишник; Данните за 2011 г. са от МЗХ, „Агροстатистика”.
 Source: Statistic Year book, Data for 2011 is from MAF, “Agrostatistics”.

Таблица 4. Производство на птиче месо през периода 2008-2011 г.
 Table 4. Poultry meat production for the period 2008-2011

Производство Production	Заклани птици (хил. бр.) Slaughtered poultry (in thousands)				Общо месо и субпродукти (тона) Total meat and by-products (tons)			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
В кланици In slaughterhouses	53 000	59 491	54 418	52 279	91 341	103 037	99 065	98 587
В стопанства On holdings	8 055	14 453	4 044	2 384	17 211	27 115	7 850	5 247
Общо за страната Total for the country	61 055	73 944	58 462	54 663	108 552	130 152	106 915	103 834

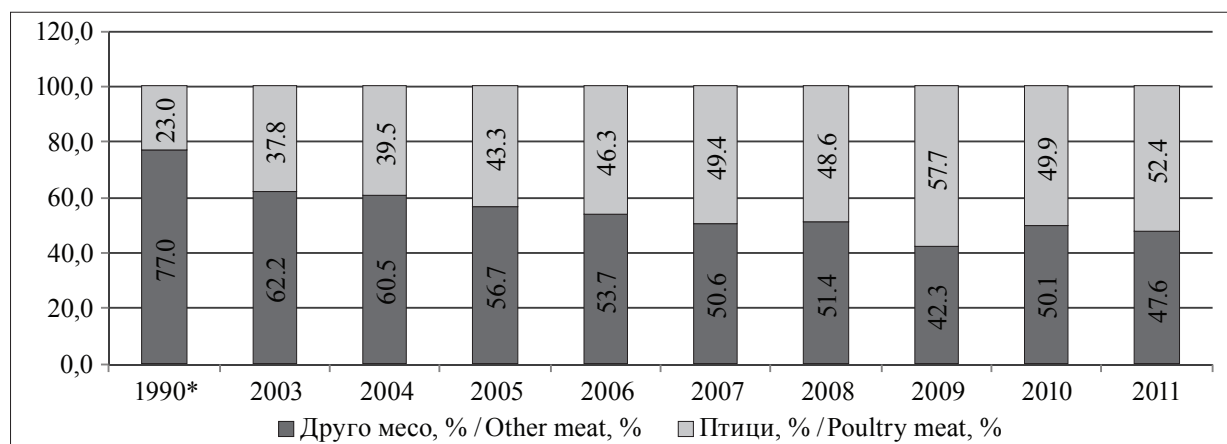
Източник: Аграрен доклад 2011 г., „Агροстатистика”.
 Source: Agrarian report 2011, “Agrostatistics”.

фасовки и полуготови храни, както и по-достъпните цени на птичето месо, в сравнение с цените на червените меса. Почти цялото промишлено производство на бяло месо през 2011 г. и 100% от влъстения черен дроб са произведени в специализираните кланици за производство на бяло месо (почти всички от които са търговски дружества), покриващи изискванията на ЕС.

Аналогично на производството на птиче месо, производството на яйца през 2000 г. представлява 60% от равнището през 1990 г. От 2000 г. до 2006 г. то нараства слабо, като след това бележи плавно понижение до 2011 г. – за да достигне до 1 185 041 хил. броя. Т. е. през 2011 г. производството на яйца общо намалява със 17,6% спрямо предходната година и с 51,8% спрямо 1990 г. (табл. 4); на кокошките яйца – със 17,7% спрямо предходната година.

От тях, 1 178 478 хил. броя или 99,4% са яйца от кокошки, в т. ч. 1 018 622 хил. броя за консумация и 159 856 хил. броя - за люпене (табл. 6). В същото време производството на *разплодни яйца от кокошки* бележи ръст от 14,8%. Основен дял от разплодните яйца заемат яйцата за производство на пилета за угояване - 88,7%, като броят им нараства с 28,4%, спрямо предходната година, до 141 834 хил. Производството на разплодни яйца от общо ползваните породи кокошки възлиза на 10 326 хил. броя, с 3 пъти повече в сравнение с 2010 г. Тези птици се отглеждат предимно в малките стопанства. През 2011 г. най-малък е броят на произведените разплодни яйца за носачки - 7 969 хил., с 69,8% по-малко в сравнение с 2010 г.

По райони на планиране най-много яйца са добити в Северен централен район – 24,9%

Фиг. 3. Относителен дял на произведеното птиче месо в структурата на националния месодобив, кланично тегло

Fig. 3. Share of poultry meat produced in the structure of the national meat production, carcass weight

Източник: Статистически годишник и МЗХ, „Агростатистика”.

Source: Statistic Year book and MAF, “Agrostatistics”.

Таблица 5. Производство от птицевъдството 2007-2011 г. спрямо 2004-2006 г.

Table 5. Poultry production from 2007-2011 to 2004-2006 g.

Птици Poultry	2004-2006 г. Средно Year average	2007-2011 г. Средно Year average	Изменение 2007-2010 г. спрямо 2004-2006 г. Change 2007-2010 to 2004-2006
Птици, т Poultry total, t	96 839	113 165	+16,9
Яйца общо, хил. бр. Eggs total, th.	1 564 924	1 427 797	-8,8
в т. ч. кокошки i. e. from hens	1 556 897	1 420 238	-8,8

Източник: Статистически годишник и МЗХ, „Агростатистика”.

Source: Statistic Year book and MAF, “Agrostatistics”.

от общото производство, следван от Северозточен и Южен централен райони.

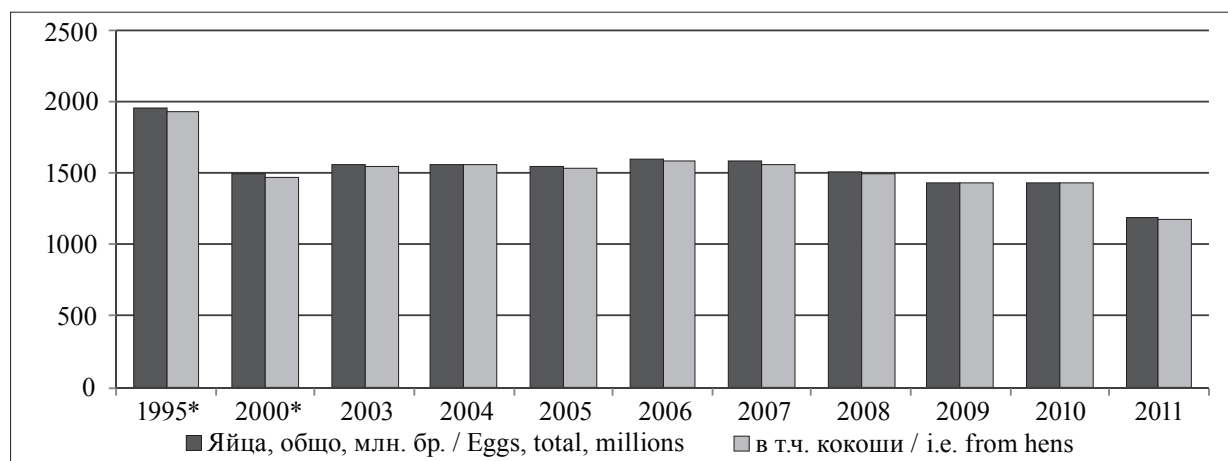
По данни на отдел „Агростатистика” през 2011 г. в люпилните са заложени 101 405,4 хил. броя яйца за инкубация, с 1,1% повече спрямо предходната година. През 2011 г. е отчетено увеличение спрямо предходната година на заложените яйца за инкубация и съответно на реализираните едnodневни пилета в люпилните от пуйки, патици и кокошки, докато при тези от щрауси и гъски се наблюдава намаление.

При очаквано леко нарастване на броя на кокошките носачки и ярките, през 2012 г. се

предвижда производството на яйца от кокошки да бъде малко над миналогодишното, като достигне около 1 200 млн. броя (в т. ч. около 1 040 млн. броя за консумация и 160 млн. броя – за инкубация).

Стопански единици в сектор „Птицевъдство”

През 2009 г. (Аграрен доклад, 2010 г.) големите птицевъдни обекти, определящи промишления добив на яйца и месо в България, са 952, като носачки се отглеждат в 58% от тях, а в останалите – птици за производство на месо. Преди всичко тези големи ферми опре-

Фиг. 4. Производство на яйца в България, млн. броя

Fig. 4. Production of eggs in Bulgaria, millions

Източник: Статистически годишник; *Данни към 01.01.

Данните за 2011 г. са от МЗХ, „Агростатистика”.

Source: Statistic Year book; *Data to 01.01. Data for 2011 is from MAF, “Agrostatistics”.

Таблица 6. Производство на яйца през периода 2009-2011 г., хил. броя

Table 6. Production of eggs for the period 2009-2011, Thousands

Вид яйца Eggs by species	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2011-2010 г.
От кокошки, в т. ч.: From hens, i. e.:	1 425 645	1 430 951	1 178 478	-17,6%
за консумация; For consumption	1 288 848	1 291 666	1 018 622	-21,1%
за люпене, в т. ч.: Hatching, i. e.:	136 797	139 285	159 856	14,8%
- за носачки/for laying hens;	7 993	25 466	7 696	-69,8%
- за бройлери/for broilers;	123 928	110 480	141 834	28,4%
- общоползвателни. for general use.	4 875	3 339	10 326	209,3%
От други птици From other poultry	3 576	6 592	6 563	-0,4%
Общо яйца/Eggs total	1 429 221	1 437 543	1 185 041	-17,6%

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика”.

Source: MAF, “Agrostatistics”.

делят съвременния облик на птицевъдството у нас, като стремежът е към преоборудване, окомплектоване и модернизиране на материалната база във връзка с необходимостта от спазване на изискванията на ОСП.

Големите ферми (с 10 000 броя и повече *кокошки и ярки*) са 74 (с 1 по-малко от 2008 г.); тези с повече от 10 000 броя и повече пилета за угодяване са 70 (със 7 по-малко от 2008 г.). Със 17,7% е нараснал за периода броят на стопанствата, отглеждащи от 100 до 9 999 кокошки и ярки.

През 2010 г. по данни на МЗХ, „Агростатистика”, 7 800 хил. кокошки и ярки са се отглеждали в 181 675 стопанства. Около 72,5% - 5 657 хиляди от кокошките и подрастващите носачки се отглеждат в големи стопанства, което е със 7,8% повече спрямо 2009 г., останалите 2 143 хил. броя се отглеждат в малки фамилни стопанства. Броят на малките стопанства, в които се отглеждат кокошки - носачки и ярки намалява през 2010 г. с 31,3% спрямо същия за 2009 г., а на птиците в тях - с 34,4%. С 2,9% спрямо предходната година нараства броят на фермите, които отглеждат от 100-9 999 кокошки - носачки и ярки, но броят на птиците в тях намалява с 28,8%, стопанствата от 100 000 и повече птици нарастват с 9,1%, а броят на птиците в тях - с 13,5%. От подрастващите носачки 82,7% се отглеждат в големи и 17,3% в малки стопанства.

Съгласно чл. 5 от Директива 1999/74/ЕО на Съвета за установяване на минимални изисквания за защита на кокошки носачки, от 01.01.2012 г. птицевъдните обекти с 350 и повече кокошки носачки не могат да отглеждат птиците в неуголемени клетки. Необходимостта от реструктуриране на сектора, във връзка с покриване на тези изисквания, в комбинация с нарасналите разходи за производство, доведе до намаляване както на броя на стопанствата в яйценосното направление, така и на броя на отглежданите в тях птици. Към края на 2011 г. общият брой на стопанствата, отглеждащи *кокошки и ярки*, намалява с 9,1% спрямо същия период на предходната година, а броят на птиците в тях - с 15%. Броят на кокошките и ярките, отглеждани в

стопанства със 100 и повече птици, намалява с 20,3% до 4 545 хиляди, което представлява 68,6% от общия брой кокошки и ярки в страната, при 73,1% година по-рано. Най-чувствително е намалението на броя стопанства, в които се отглеждат от 100 до 99 999 броя кокошки - носачки и ярки - с 52% спрямо 2010 г. Най-малък спад се отчита при големите стопанства, отглеждащи над 100 000 броя кокошки и ярки - с 8,3%.

Птиците за угодяване се отглеждат преди всичко в големите стопанства (7,7 млн. броя от общия брой - 7,9 млн. броя птици за месо). През 2010 г. спрямо 2009 г. се увеличава броят на малките стопанства, в които се отглеждат пилета за месо (за тези с 1-199 птици - с 28,9%, а на птиците в тях - с 56,6%; за тези с 200-9 999 - съответно с 64,7% и с 10,5%; за тези с 10 000-99 999 - съответно с 41,8% и 31,1%). За същия период се намалява броят на стопанствата с пилета за месо с 6,7%, а на птиците в тях - с 28,7%. Птиците за угодяване към 31.12.2011 г. са общо 7 846 хил. броя, с 0,2% повече спрямо края на предходната година. От тях, 6 522 хил. броя са пилета бройлери, а 1 284 хил. броя - патета. През 2011 г. се наблюдава тенденция на концентриране на отглежданите пилета бройлери в по-малко на брой окрупнени ферми. Към края на 2011 г. общият брой на стопанствата, отглеждащи пилета за угодяване, бележи спад от 68,5% спрямо предходната година, докато общият брой на отглежданите бройлери нараства с 4,1%. Най-значително намалява броят на малките стопанства с 1 до 199 броя птици - с 69,1%, като броят на отглежданите в тях птици спада с 66,5% спрямо 2010 г. Към края на 2011 г. броят на пилетата за угодяване в стопанства със 100 000 и повече птици бележи ръст от 22% спрямо година по-рано и вече представлява 71,5% от общия брой пилета за угодяване в страната.

Пуйките и пуйчетата се отглеждат в малки стопанства (91,7% от тях). Аналогично е състоянието при гъските (98%). От патиците 97% се отглеждат в големи стопанства, като делът на патиците за угодяване там е 99% (бизнес с втлъстен черен дроб).

Според преброяването на земеделските стопанства в Република България през 2010 г. (Предварителни резултати) разпределението на птицевъдните стопанства и броят на птиците според размера на ИЗП (използвана земеделска площ) у нас е следното (табл. 7): 175 100 стопанства имат ИЗП по-малка от 10 ха и отглеждат 5 855 800 птици; 4 500 стопанства нямат ИЗП и отглеждат 8 558 700 птици и само 6 000 стопанства са с ИЗП \geq 10 ха и отглеждат 3 570 700 птици (има известно разминаване в данните, защото са предварителни). ОСП индиректно ще подпомогне тези производители в птицевъдството, които имат смесена дейност – освен птици те обработват и земеделски земи. Така субсидиите по Схемата за единно плащане на площ (СЕПП) и националните доплащания директно ще помогнат и за увеличаване на брутната продукция на стопанството, в т. ч. и от птицевъдството. За съжаление тази помощ ще се почувства по-осезателно само при 3,2% от стопанствата, които държат приблизително 1/5 от производството в подотрасъла.

През периода 2011-2012 г. се наблюдава увеличение на броя на стопанствата с кокошки носачки, регистрирани по чл. 137 от Закона за ветеринарномедицинската дейност (ЗВД) (отглеждащи 350 и повече броя кокошки) и промяна в съотношението на тези ферми според метода на отглеждане на птиците. По данни на Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ), към 1 април 2012 г. регистрираните по чл. 137 от ЗВД стопанства, отглеждащи кокошки носачки, са 128 броя – с 6,6% повече в сравнение със същия период на 2011 г., като същевременно птиците в тях са нараснали с 4,3%. Към тази дата, клетъчни

системи (уголемени) прилагат 27,4% от стопанствата, подово отглеждане – 69,5%, а свободно отглеждане – 3,1%. За сравнение, към 01.04.2011 г. дяловете на различните методи са били съответно 73,8% - клетъчно (вкл. неуголемени), 22,5% - подово, и 3,7% - свободно, или налице е пренасочване от клетъчно към подово отглеждане.

С приключване на процеса на реструктуриране на фермите от яйценосното направление се очаква стабилизиране и дори леко увеличение на броя на кокошките и ярките в страната. При запазване тенденцията на нарастване на билетата за угояване от предходната година, към края на 2012 г. се предвижда общият брой на птиците в страната да бъде около 15 млн., в т. ч. около 6,7 – 6,8 млн. кокошки - носачки и ярки и около 6,8 – 6,9 млн. бройлери.

Птицевъдството е голям потребител на зърно (около 600-650 хил. тона зърно) и в него са заети над 25 000 души. Фуражът представлява 65-75% от общите разходи за производство на птиче месо – изменението на цените на фуражните смеси се отразява пряко върху ефективността на производството и крайните цени на птицевъдната продукция., т. е. от фуража реално зависи конкурентоспособността на продукцията от този подотрасъл. През 2011 г. цените на едро на *фуражните смеси за бройлери за угояване* бяха относително стабилни, като се движеха малко над нивата от предходната година. По данни на Системата за агропазарна информация (САПИ), средната цена на едро за годината е 767 лв./тон, с 4,6% по-висока спрямо тази за 2010 г. От началото на 2012 г. се наблюдава постепенно покачване на цените на едро на

Таблица 7. Разпределение на птицевъдните стопанства и броя на птиците според размера на ИЗП
Table 7. Distribution of poultry farms and the number of poultry as per the size of UAA

Размер на ИЗП, (ха) Size of UAA, ha	Брой стопанства Number of farms	Относителен дял, % Share, %	Брой птици Number of poultry	Относителен дял, % Share, %
ИЗП/UAA = 0,0	4 500	2,4	8 558 700	47,6
0,0 < ИЗП/UAA < 10,0	175 100	94,3	5 855 800	32,6
ИЗП/UAA \geq 10,0	6 000	3,2	3 570 700	19,9
Общо/Total	185 700	100,0	17 985 200	100

Източник: Бюлетин 170 от май 2011 г., „Агροстатистика”, МЗХ.
Source: Bulletin 170 from May 2011, Agrostatistics, MAF.

смеските за бройлери за угояване до средно 862 лв./тон за м. септември, което е с 11,2% над нивото отпреди една година. Средната цена за периода януари – 28 септември 2012 г. е 806 лв./тон, като бележи ръст от 4,8% в сравнение със същия период на 2011 г.

До края на 2012 г. се очаква цените на пилешкото месо да продължат да се движат над нивата от предходната година, под влияние на нарасналите производствени разходи (поскъпване на фуражните смеси за изхранване на бройлери, в съчетание с по-високи цени на горивата и електроенергията). По-значително увеличение на цените ще бъде ограничено от ниската покупателна способност на населението.

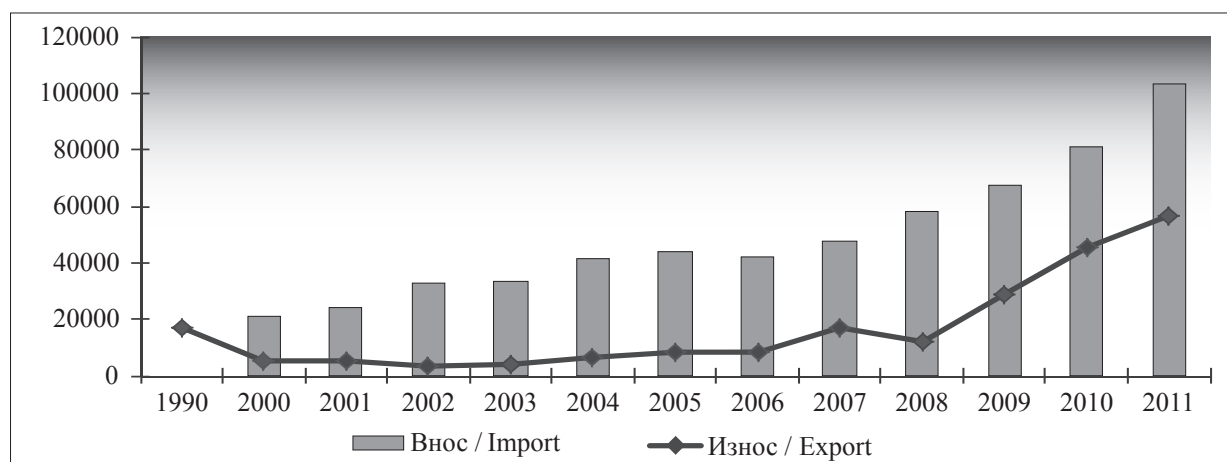
През 2011 г. цените на едро на фуражните смеси за изхранване на кокошки - носачки, представляващи основен текущ разход за производството на яйца, бяха относително стабилни, като се движеха над нивата от предходната година. По данни на САПИ, средната цена за годината бележи ръст от 9,2% спрямо 2010 г., до 687 лв./тон. От началото на 2012 г. до м. септември се отчита постепенно покачване на цените на едро на фуражните смеси за изхранване на кокошки - носачки. Средната цена за деветте месеца на 2012 г. е 715 лв./тон, с 3,9% по-висока спрямо същия период на 2011 г.

До края на 2012 г. се очаква цените на яйцата да продължат да се движат съществено над нивата отпреди една година, като зависят основно от развитието при цените на фуражите.

След като ОСП не предвижда специфични механизми за подкрепа на птицевъдството, на практика голяма част от производителите в сектора си произвеждат сами зърно, за да могат да ползват поне субсидията на площ. Така се налага те да си закупуват само соя, слънчоглед, шротовете и минерални добавки, за да произведат необходимия за изхранването на птиците фураж. Много от производителите имат собствен цех за производство на комбиниран фураж, както и за преработка на продуктите. Тази по-добра организация на производството по вертикалата спомага да се намалят разходите, цените и - съответно – да се разшири пазарният дял.

Внос и износ

Птицевъдството в България произвежда за вътрешния и за външните пазари. По отношение на консумацията на птичи продукти, равнището в страната се доближава до същото в ЕС (табл. 8 и табл. 9, фиг. 5). Решаващо значение за тази тенденция е по-ниската цена на месото, яйцата и преработените продукти от птицевъдството, в сравнение с други продукти от животновъдството.

Фиг. 5. Внос и износ на птиче месо, т

Fig. 5. Import and export of poultry, t

Източник: Аграрен доклад 2000-2011 г.

Данните за 2011 г. са от МЗХ, „Агостатистика“.

Source: Agrarian reports 2000-2011; Data for 2011 is from MAF, "Agrostatistics".

Ръстът на изкупните цени на яйцата за консумация през 2007 и 2009 г., спрямо 2004 г., е съответно 152,6% и 173%, а на бройлерите в живо тегло - 100% и 114%. Този ръст, сравнен с някои други аграрни продукти, е около средното равнище и под него. Аналогично е развитието при месото от бройлери – бавно нарастване на цените и изравняване на консумацията в България с ЕС.

По данни на НСИ, средногодишното потребление на яйца на лице от домакинство за 2011 г. е 137 броя, което представлява запазване на нивото от предходната година.

По данни на НСИ, след чувствително намаление през предходната година, през 2011 г. вносът на яйца от домашни птици бележи годишен ръст от 48%, до общо 40 754,4 хил. броя (или 2 628 тона). Увеличението на вноса е свързано с намаленото вътрешно производство на яйца през годината. Вносът на яйца от домашни птици през 2011 г. е изцяло от държави - членки на ЕС, като основни търговски партньори са Полша – 25 348 хил. броя, Франция – 5 299 хил. броя, Румъния – 2

145 хил. броя, и Германия – 2 196 хил. броя. Вносът на **яйца за консумация** през 2011 г. възлиза на 17 407 хил. броя (или 1 075,6 тона). Това е над два пъти повече спрямо предходната година, което се обяснява с намаленото производство на яйца за консумация в страната през годината, в резултат от необходимостта от преоборудване на фермите, с цел спазване на европейските изисквания за хуманно отношение към кокошките носачки.

Увеличението на вноса на **яйца за консумация** за периода се обяснява с чувствителното покачване на цените на яйцата през настоящата година, повлияно от процеса на реструктуриране на сектора. Като цяло обаче вносът продължава да заема незначителен дял от вътрешното потребление на яйца за консумация (при годишно производство в страната над 1 млрд. броя). При относително запазване на наблюдавания през седемте месеца темп на изменение на вноса до края на годината, общият внос на яйца за 2012 г. се предвижда да бъде под нивото от предходната година.

Таблица 8. Равнище на средна годишна консумация на яйца на глава от населението
Table 8. Level of average annual consumption of eggs per capita

Страни Countries	Консумация на яйца, бр./Consumption of eggs, number				
	2000 г.	2005 г.	2009 г.	Ръст спрямо 2000 г.	
				2005 г.	2009 г.
България/Bulgaria	174	201	203	115%	116%
ЕС/EU	200	221	223	110%	111%
Света/World	137	146	152	106%	111%

Източник: Атанасова, М. Конкурентни възможности на аграрния сектор в условията на единен европейски пазар, научноизследователски проект, С., ИАИ, 2009-2010 г., 360 с., р-л-проект доц. д-р Я. Славова.
Source: Atanasova, M., In: Competitiveness of agrarian sector in terms of the single European market, Research project, S., IAE, 2009-2010.

Таблица 9. Равнище на средна годишна консумация на птиче месо на глава от населението
Table 9. Level of average annual consumption of poultry meat per capita

Страни Countries	Консумация на птиче месо, кг Consumption of poultry meat, kg				
	2000 г.	2005 г.	2009 г.	Ръст спрямо 2000 г. to 2000	
				2005 г.	2009 г.
България/Bulgaria	15,4	17,1	23,1	111%	150%
ЕС/EU	23,1	23,2	23,6	100,4%	102,2%
Света/World	10,8	12,7	14,5	117,6%	134,2%

Източник: Атанасова, М. Конкурентни възможности на аграрния сектор в условията на единен европейски пазар, научноизследователски проект, С., ИАИ, 2009-2010 г., 360 с., р-л-проект доц. д-р Я. Славова.
Source: Atanasova, M., In: Competitiveness of agrarian sector in terms of the single European market, Research project, S., IAE, 2009-2010.

По данни на НСИ, през 2011 г. годишното потребление на птиче месо от домакинствата остава на нивото от предходната година и възлиза на средно 10,9 кг на лице.

Вносът на птиче месо бележи трайна тенденция на увеличаване, което се дължи на факта, че то е предпочитано от потребителите поради вкусовите си качества, по-ниските цени, в сравнение с цените на останалите видове меса, а също така и поради повишената култура на българския потребител относно здравословното хранене (търсят се по-леки, бели меса). Ниските импортни цени на птиче месо от страни - зърнопроизводителки, като Бразилия и някои европейски страни, където себестойността е по-ниска, също допринасят за увеличаване на вноса, предимно за преработвателната промишленост у нас.

Присъединяването на България към ЕС допринесе не само за увеличаване на вноса на птиче месо, но и за увеличаване на износа на тези продукти – отвориха се нови пазари. Износът през 2011 г. надхвърля този от 2010 г. с 24,4%, а средно за периода 2007-2011 г., спрямо периода 2004-2006 г. – с 418,1%.

Въпреки отчетеното леко намаление на общото производство на месо от домашни птици, през 2011 г. продължава наблюдаваната през предходните две години тенденция на увеличение на износа на птиче месо. Износът на яйца и месо се разшири изключително бързо. Продукцията се изнася в по-голямата си част към страни от ЕС. Износът на яйца е насочен предимно към Румъния, Гърция и Германия, месото към Германия, Англия, Франция, Белгия и др. През 2011 г. износът на птиче месо и карангии за трети страни нара-

ства над два пъти, в сравнение с предходната година, до 5 510 тона. Основни дестинации са Македония – 1 423 тона, Хонконг – 1 022 тона, Армения – 1 005 тона, Ирак – 757 тона, и Китай – 368 тона, като е изнасяно предимно месо от петли и кокошки. За постепенното нарастване на интереса на българските оператори към реализация на продукцията, извън ЕС, допринася прилаганият пазарен механизъм на Общата селскостопанска политика на ЕС за възстановяване при износ на птиче месо за трети страни.

По данни на НСИ, през 2011 г. са изнесени 164 343,2 хил. броя яйца (10 183,5 тона), на обща стойност 22 863 хил. щ. д. Общият износ се запазва на нивото от предходната година, като се наблюдава намаление на износа на яйца за консумация, компенсирано от увеличение на този на яйца за инкубация и други яйца.

Национална и ОСП за подкрепа на птицевъдството у нас и възможности за неговото развитие в условията на реформираната ОСП

Общата селскостопанска политика се състои от група правила и механизми, които регулират производството, търговията и преработката на земеделски продукти в Европейския съюз и които обхващат Общите организации на пазара (ООП) с 22 продуктови режима, развитие на селските райони, ветеринарни и фитосанитарни въпроси. Основните елементи на организацията на пазара на птиче месо и яйца са свързани със създаване на стабилна организационна и пазарна структура, подобряване маркетинга на продуктите и

Таблица 10. Динамика във вноса и износа на птиче месо
Table 10. Dynamics of imports and exports of poultry meat

Години/Years	Внос/Import	Износ/Export
Изменение/Change 2011-2010 г.	+27,2%	+24,4%
Средно за 2004-2006 г., тона/Average for 2004-2006, tons	42 529	7 697
Средно за 2007-2011 г./Average for 2007-2011, tons	71 709	32179
Изменение 2007-2011 г. спрямо 2004-2006 г. Change 2007-2011 to 2004-2006	+68,6%	418,1%

Източник: Аграрен доклад 2000-2010 г., МЗХ;

Данните за 2011 г. са от МЗХ, „Агροстатистика”.

Source: Agrarian reports 2000-2010, MAF; Data for 2011 is from MAF, “Agrostatistics”.

установяване на правила за търговия с трети страни, гарантирайки равни жизненни стандарти на производителите. За тяхното реализиране се прилагат маркетингови стандарти; ценова статистика и докладване; разпоредби за търговия и междутърговски инициативи с трети страни; мерки за подпомагане при поява на опасни природни бедствия и заболявания; маркетингови стандарти при яйца за консумация и др.

2010 г. е от особено значение за развитието на птицевъдството в страната и по-специално за финализиране на процеса на реконструкция и модернизиране на фермите, отглеждащи кокошки - носачки. Съгласно разпоредбите на европейското и българското законодателство, до 31 декември 2011 г. всички ферми, които използват неуголемени клетки при отглеждане на носачките, трябва да преоборудват стопанствата си, избирайки една от следните системи: уголемени клетки или алтернативни технологии (подово и свободно отглеждане). По данни от Аграрния доклад 2011 г. в 80 птицеферми кокошките - носачки се отглеждат в съответствие с изискванията за хуманно отношение. На останалите 40 са издадени предписания в съответствие с действащата нормативна база (по данни на Българската агенция по безопасност на храните).

За да подпомогне навременното приключване на процеса на реконструкция и модернизиране на фермите и установяване на системи, които гарантират хуманно отношение при отглеждане на кокошките – носачки, в съответствие с европейското законодателство, от началото на 2011 г. Министерството на земеделието и храните предприе следните действия:

- стартира информационна кампания, която включи посещения на експерти в 28-те области в страната;

- отворени бяха два приема на проекти за реконструкция и модернизиране на птицевъдни обекти по Мярка 121 „Модернизиране на земеделските стопанства” от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г.;

- интензитетът на помощта по мярката бе увеличен със средства от държавния бюджет;

- на желаещите бенефициенти се предоставя и кредит на преференциален лихвен процент със срок на погасяване 60 месеца.

В допълнение, Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ) разработи План за действие, с цел гарантиране на изпълнението на задълженията за хуманно отношение към кокошките – носачки, съгласно Директива 1999/74/ЕО. В зависимост от възможностите за реконструкция, стопанствата се категоризираха в две групи:

- 1) стопанства, които нямат план за реконструкция и са заявили, че ще прекратят дейност след края на яйценосния период на птиците;

- 2) стопанства, които имат и работят по план за реконструиране на метода на отглеждане на птиците.

В резултат на предприетите действия и осъществения ефективен контрол от страна на БАБХ, считано от 01.06.2012 г., птицевъдните обекти в България отговарят напълно на изискванията на чл. 5 от Директива 1999/74/ЕО.

Както вече се спомена, ОСП не предвижда директни плащания за подотрасъл „Птицевъдство”, а само регулиране на пазара на птиче месо и яйца с трети страни (извън ЕС). Основният елемент на ОСП по отношение на птицевъдството се явяват маркетинговите стандарти за качество, като целта е да се подпомогне конкурентоспособността и да се насърчава специализацията в сектора, което от своя страна да доведе до увеличение на доходите на заетите в този подотрасъл, като в същото време се подобри качеството на продуктите.

- За птицевъдството не са предвидени производствени квоти и директни помощи за производителите. Не са водени преговори и България не е поемала ангажименти за намаляване обема на производството на птиче месо и яйца. Ще се изплащат експортни субсидии.

- В птицевъдството, до появата на огнищата на заболяване на птиците от болестта „птичи грип” на Балканския полуостров, нещата стаяха сравнително по-добре от останалите сектори на животновъдството. Намалението на броя на птиците и производството на яйца е по-малко (около 1,5 пъти), в сравнение с останалите видове животни. Това се

дължи на факта, че птицевъдството запази до голяма степен промишления характер на производството.

- ОСП индиректно ще подпомогне тези производители в птицевъдството, които имат смесена дейност – освен птици те обработват и земеделски земи. Така субсидиите по СЕПП и националните доплащания на площ директно ще помогнат и за увеличаване на брутната продукция на стопанството, в т. ч. и от птицевъдството. Не трябва да се забравя обаче, че такива субсидии ще получат само тези стопанства, които обработват не по-малко от 1 ха. За съжаление тази помощ ще се почувства по-осезателно само при 3,2% от стопанствата, които държат приблизително 1/5 от производството в подотрасъла.

- Положително въздействие върху сектора има и общата организация на пазара на птиче месо и яйца – мито върху вноса им от трети страни и експортни субсидии върху износа.

- У нас са възприети маркетинговите стандарти за птичите продукти. Предполага се това да доведе до по-високо качество на продуктите, съответно по-високи цени на реализация, но също така и до по-високи разходи по спазването на стандартите и изискванията, свързани с опазване на околната среда, с хуманното отношение към животните, с безопасността на храните и др.

- Реално птицевъдните стопанства са получили през последните години помощ в следните направления:

- за лицензиране на износа – през 2010 г. са изплатени 29 заявки на обща стойност 459 656 лв. за възстановяване при износ на пилешко месо;

- от началото до средата на 2011 г. са издадени 87 лиценза за възстановявания в сектора на птичето месо и яйцата, на обща стойност 1 116 191 лв. Изплатени са 36 заявки на обща стойност 453 634 лв. Значителният интерес за износ на яйца за Македония и на птиче месо за Армения, Ирак, Грузия и Йордания ще повиши няколкократно броя на заявките и изплатените суми до края на 2011 г.;

- нова схема за държавна помощ в птицевъдството е помощта за инвестиции в земе-

делски стопанства за достигане на минималните изисквания на Директива 1999/74/ЕО за защита и хуманно отношение при отглеждането на кокошки - носачки (впоследствие решено да се прилага като допълнение към Мярка 121 от ПРСР „Модернизирани земеделски стопанства”);

- разсрочване на предоставени през 2008 и 2009 г. кредити за птицевъди чрез помощ „де минимум”;

- през 2010 г. е предоставено краткосрочно държавно подпомагане по линия – Временна помощ за съхраняване на стопанствата във връзка с финансовата и икономическа криза – птици и свине – разпределени са ресурси на стойност 3 480 000 лв. между 160 броя получатели (изплатени средства 5 490 321 лв.);

- кредит за птицевъдите за закупуване на фураж и/или фуражни компоненти през 2010 г. - разпределени са ресурси на стойност 6 000 000 лв. между 93 броя получатели (изплатени средства 2 578 100 лв.);

- по инвестиционна схема на ДФ „Земеделие” – кредит със срок на погасяване от 12 до 114 месеца, в зависимост от вида на инвестицията. За 2010 г. е предоставен кредит за инвестиции – за закупуване на 65 000 кокошки – инвестиционна стойност 535 хил. лв., капиталова субсидия – 32 хил. лв.

В съответствие с т. 51 от Насоките на Общността за държавни помощи в секторите на земеделието и горското стопанство 2007-2013, с цел подкрепа на земеделски производители за реализиране на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към животните, в секторите „Птицевъдство” и „Свиневъдство” се пое инициатива за предлагане на мерки за подпомагане. Помощта се предоставя на земеделски производители – птицевъди и свиневъди, които се ангажират да прилагат една или повече от мерките за период от най-малко 5 години и отговарят на определени условия. Срокът на схемата за помощта е до 31.12.2013 г. Предлага се максимален интензитет на помощта до 500 евро на животинска единица за година, по видове животни:

- а) кокошки – носачки – 164,47 евро на животинска единица;

б) родители – бройлерно и яйценосно – 401,56 евро на животинска единица;

в) бройлери - 167,40 евро на животинска единица;

г) пуйки - 278,73 евро на животинска единица;

д) гъски - 261,68 евро на животинска единица;

е) патици - 275,33 евро на животинска единица.

Максималният бюджет на помощта за периода 2012-2013 г. е 172 140 000 лв. (за 6 мерки в свиневъдството и 8 в птицевъдството). Максималният годишен бюджет на помощта е: за 2012 г. - 86 070 000 лв.; за 2013 г. - 86 070 000 лв.

По тази инициатива в сектор „Птицевъдство” се предлага да се подпомагат мерки, които надхвърлят задължителните изисквания, съгласно Директива 1999/74/ЕС от 19 юли 1999 г. за установяване на минимални изисквания за защитата на кокошки - носачки и Директива 2007/43/ЕО от 27 юни 2007 г. за определяне на минимални права за защита на пилетата, за производство на месо, които са транспонирани в Наредба №25 от 14 декември 2005 г. за минималните изисквания за хуманно отношение при отглеждане на кокошки - носачки (изм. ДВ. бр. 102 от 22 декември 2009 г.); Наредба №26 от 2008 г. за минимални изисквания за хуманно отношение при отглеждането на пилета - бройлери (изм. ДВ, бр. 72 от 15.08.2008 г.) и изискванията на Наредба №44 от 20 април 2006 г. за ветеринарномедицинските изисквания към животновъдните обекти (изм. ДВ. бр. 50 от 2 юли 2010 г.) и Държавната профилактична програма.

С цел определяне стойността на допълнителните разходи и пропуснати ползи за птицевъдите по Схемата за държавна помощ „Помощ за реализирането на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към животните”, се изготви съответна методика от експерти по птицевъдство и МЗХ, научни работници и специалисти от практиката. В методиката за Схема за държавна помощ в **птицевъдството** последователно и подробно са описани 8 мерки, като необходимостта от въвеждането им и допълнителните разходи

по тях са обосновани, базирайки се на технологията на отглеждане. Икономическата обосновка на разходите е издържана и обстоятелствено представена. Обхванати са всички икономически важни за сектора птици.

Мерките, които се предлагат в схемата за подпомагане на птицевъдния сектор, са осем:

1) Използване на подобрители, увеличаващи смилаността на храната и намаляващи съдържанието на неорганичен фосфор във фекалиите и почвата (ензимни продукти);

2) Осигуряване на добро здравословно състояние на птиците, чрез влагане на стабилизатори на чревната флора и продукти, подобряващи качеството на водата и фуража (ацидифаери за вода, антисалмонела продукти и ацидифаери за фуража, пробиотици, пребиотици, фитобиотици);

3) Осигуряване на добро здравословно състояние на животните, чрез влагане на продукти за контрол на качеството на комбинирания фураж по отношение на съдържание на плесени и микотоксини;

4) Подобряване на биосигурността във фермата и осигуряване на добро здравословно състояние на животните, чрез заместване на странични животински продукти от сухоземни животни (групни, месокоствни, кръвни брашна, хемоглобин, кръвна плазма и други странични продукти, добити от животни) с растителни протеинови заместители;

5) Подобряване на биосигурността във фермата и осигуряване на добро здравословно състояние на животните чрез заместване на животински мазнини с растителни масла;

6) Подобряване на биосигурността във фермата чрез допълнителни ветеринарно-санитарни изисквания към персонала, с оглед предотвратяване разпространението на заболявания в Общността;

7) Прилагане на мероприятия за подобряване благосъстоянието на птиците чрез облагородяване на външни терени;

8) Прилагане на допълнителна ваксинационна програма във връзка с осигуряване на благоприятен здравен статус.

Необходимостта от исканата държавна помощ за горепосочения сектор е обоснована

логично и е законосъобразна, основавайки се на:

а) Насоките на Общността за държавни помощи в секторите на земеделието и горското стопанство 2007-2013 г. (2006/С 319/01):

- (51) Помощ за агро-екологични задължения и задължения за хуманно отношение към животните се обявява за съвместима с чл. 87 (3) (в) от Договора, ако изпълнява всички условия, определени в чл. 39 или 40 от Регламент (ЕС) № 1698/2005 и от съответните прилагащи правила, приети от Комисията.

- (52) Когато се нотифицира помощ за агро-екологични задължения и задължения за хуманно отношение към животните, държавите - членки трябва да адаптират схемите към съответните изменения в Регламент (ЕС) № 1698/2005 или прилагащите правила, приети от Комисията.

б) Регламент (ЕО) № 1698/2005 на Съвета (20.09.2005), относно подпомагане на развитието на селските райони от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР):

- (36) Следва да продължи насърчаването на земеделски производители, които приемат високите стандарти за хуманно отношение към животните, чрез отпускане на помощи за земеделски производители, които искат да приемат стандартите за животновъдство, които са извън съответните задължителни норми.

Заклучение

• Организационните, структурни и нормативни изменения, наложени от членството ни в ЕС, от една страна, и икономическата среда в България, от друга, влияят на развитието на всички подотрасли на животновъдството у нас, в т. ч. и на птицевъдството – обуславят настъпилите промени в броя на стопанствата, отглежданите в тях животни и получената продукция.

• С присъединяването на България към ЕС се появяват нови фактори, с които секторът трябва да се съобразява - възможност за достъп до единния европейски пазар; отпадане на митническите бариери; защита от конкуренцията на търговията с трети страни; спе-

цифични изисквания за безопасност на храните, качеството на продуктите, екологията, хуманното отношение към животните. Някои от тези фактори влияят положително на развитието на птицевъдството у нас, други поставят специфични изисквания пред него, с които не може да не се съобрази. Състоянието на птицевъдството и възможностите му за възпроизводство са показател за неговата готовност да отговори на новите изисквания и да се приспособи към новите условия.

• В сравнение с останалите видове животни, намалението на броя на птиците и производството на яйца е по-малко, което се дължи на запазване до голяма степен на промишления характер на производството в птицевъдството. Положително въздействие върху сектора има и общата организация на пазара на птиче месо и яйца – мито върху вноса им от трети страни и експортни субсидии върху износа.

• За да се промени структурата на вътрешното потребление и да се осигури достатъчно суровина за нуждите на месопреработвателната промишленост, трябва да се предвидят схеми за подпомагането на птицевъдството. Това е сектор, характеризиращ се със затворен цикъл на производство, висока степен на индустриализация и механизация, високи изисквания, свързани с хуманно отношение към животните.

• През последните 7 години (след присъединяването ни към ЕС) птицевъдството е относително стабилно като подотрасъл на фона на останалите подотрасли в животновъдството, при една сравнително по-ниска база, като от 2007 г. досега тенденцията е на, макар и плавно, намаляване на общия брой птици. Птицевъдството обаче разполага с необходимия потенциал за увеличаване на производството. Положителните тенденции в птицевъдството най-кратко могат да се обяснят с няколко факта:

- Държавата защити птицевъдството от безмитен внос в периода на острата продоволствена криза, когато се разреши над 35 хил. тона безмитен внос на свинско месо и месо от ЕРД.

- В птицевъдството производствените разходи са сравнително по-ниски, респ. цените на продукцията – затова тя остана основна храна за широк кръг от населението с ниски доходи, което запази търсенето на птиче месо на вътрешния пазар.

- Намалението на производството в т. н. „личен сектор“ е по-малко, както при производството на яйца, така и на месо. Това в голяма степен допринесе за съхранение на сектора като цяло.

- Високата степен на интеграция по вертикалната верига - производство – преработка – съхранение – реализация, осъществена до 1989 г. по административен път.

- Увеличаването на населението в света и процесът на урбанизация спомагат за търсенето на продукцията на птицевъдството.

- Специфични характеристики на подотрасъл „Птицевъдство“ - висока скорост на оборот на капитала, което привлича инвеститорите; внедрени съвременни технологични системи при производството и преработката на продукцията; голям напредък на генетиката и селекцията; големи постижения в дълбочинната преработка на яйцата и производство на краен продукт с по-висока добавена стойност на единица инвестиция, в сравнение с редица подотрасли на аграрното производство.

• Развитието на птицевъдството и по-специално на яйценосното направление през следващите години ще се обуславя от изискванията на Европейското законодателство при отглеждане на носачки. В тази връзка се очаква намаление на фермите с около 6% и постепенно стабилизиране, като към края на 2014 г. се очаква ръст с около 20% на общия брой отглеждани птици, в сравнение с 2010 г.

• Проблемите пред българското птицевъдство са свързани с обективни и субективни фактори. Към обективните може да се причислят кризата у нас и стесненото потребителско търсене; покачването на цените на енергийните източници и трудовите ресурси; конкуренцията на големия внос на по-непълноценни меса в България, на по-ниски цени; конкурентният натиск на внос от страни с

възможности за производство на по-евтин фураж (Бразилия и др.); непълното използване на материално-техническата база в отрасъла; ръстът на цените на зърното, респ. на разходите в птицевъдството.

По-сериозен е проблемът с птичето месо и по-скоро с клането и заготовките на птичите продукти. Хуманното отношение към животните и птиците налага допълнителни изисквания за транспорта и клането на птиците, а при производството на яйца клетъчното отглеждане трябва да бъде заменено постепенно с алтернативни технологии, а след 01.01.2012 г. да се въведат т. нар. обзаведени клетки.

Изискванията за безопасност и качество на птицевъдната продукция, особено в настоящия момент, са безкомпромисни и ще са валидни не само за изнасяните продукти, но и за продаваните в България. По-високи стават изискванията за опазване на околната среда край птицевъдните обекти.

Като се отчита състоянието на сектора и влиянието на всички фактори и тенденции за увеличаване на покупателната способност на населението, съществуващите неизползвани производствени мощности и очакваният ръст в консумацията на яйца и птиче месо в световен мащаб, в ЕС и в България, се допуска ръст на производството в птицевъдството у нас.

В българското птицевъдство приоритетно развитие ще запазят отглеждането на кокошки за яйца, за консумация, интензивното угодяване на бройлери и добивът на качествен втлъстен черен дроб.

ЛИТЕРАТУРА

Атанасова, М. 2011. В: Конкурентни възможности на аграрния сектор в условията на единен европейски пазар, научноизследователски проект, р-л-проект доц. д-р Я. Славова. С., ИАИ, 2009-2010 г., 360 с.

Хаджиева, В. 2007. Перспективи и възможности за развитие на птицевъдството след присъединяването на България към Европейския съюз. Икономика и управление на селското стопанство, № 2.

Аграрни доклади на МЗХ, 2000-2011 г.

Агростатистика, МЗХ, 2001-2012 г.
НСИ, Годишници, 2000-2011 г.

Министерство на земеделието и храните. Методика за изчисление на допълнителните разходи по мерките за държавна помощ за птицевъдството по видове и категории птици, Браншови организации в птицевъдството, 2012 г.

Poultry Breeding – before and after Bulgaria’s Accession to the EU

D. МИТОВА

Institute of Agricultural Economics – Sofia

(Summary)

In this paper an attempt is made to assess the state of poultry breeding before and after of Bulgaria’s accession to the EU and to put accents on the problems and opportunities of its further development. The assessment of the status and development of the sector is made based on an analysis of dynamics: the number of livestock, output, imports and exports and the development of business entities in the sector. A critical review of national and EU CAP support for poultry production in Bulgaria is made and options for future development of the sector in terms of the reformed CAP are outlined.

With the accession of Bulgaria to the EU new factors that the sub-sector must comply appear – opportunity to access European market, elimination of customs barriers, and protection from competition in trade with third countries, specific requirements for food safety, quality products, environmental protection, and animal welfare. Some of these factors positively influence the poultry production’ development, others set specific requirements to comply with. The state of poultry breeding and its ability of reproducing is an indicator of its readiness to meet the new requirements and to adapt to the new conditions.

In comparison with other species reduction in the number of birds and egg production is less, due to the retention of the industrial nature of the production in poultry farming. CAP does not provide direct payments to poultry sub-sector - only regulation of the market of poultry meat and eggs with third countries (outside the EU). The main element of the CAP with respect to poultry appears marketing quality standards. The goal is to support the competitiveness and promote specialization in the sector, which in turn leads to an increase in the income of those employed

in this sector, while improve product quality. CAP indirectly will help those poultry producers who have mixed activities – raising birds and cultivate farm lands. Unfortunately, this support will be felt more tangibly only for 3.2% of the farms that hold approximately one fifth of the production in the sector. Positive impact on the sector is also provided by the common organization of the market in poultry meat and eggs - duty on imports from third countries and export subsidies on exports. Bulgaria’s accession to the EU has opened opportunities not only to increase the imports of poultry, but also to increase exports of these products - opened new markets. In accordance with paragraph 51 of the Community guidelines on state aid in the agriculture and forestry from 2007 to 2013, to support farmers to implement voluntary commitments to animal welfare, in poultry production sector is taken the initiative to offer support measures. The assistance to be provided to poultry farmers who commit themselves to one or more of the measures for a period of at least five years and meet certain conditions. The duration of the aid scheme is to 31.12.2013

It can be concluded that in the last seven years (after accession to the EU) the poultry sector in Bulgaria is relatively stable in a relatively low base. Poultry, however, has the potential to increase production. The development of the poultry industry and in particular the laying direction in the coming years will be determined by the requirements of European legislation on rearing hens. In this regard, it is expected a decrease of farms by about 6% and gradually stabilize their number by the end of 2014; is expected to increase the total number of birds by 20% more than in year 2010. Given the state of the sector and the impact of all factors and trends to increase the purchasing power of the population, existing unused production capacity and expected growth in consumption of eggs and poultry in the world, in the EU and in Bulgaria, it is possible poultry output growth in the country.

In Bulgaria poultry production with priority development will continue to be raising chickens for eggs, intensive fattening of broilers and production of quality fattened liver.

Key words: poultry breeding, poultry meet and egg production, poultry farms, national agricultural policy, CAP, support measures, future development possibilities

Статията е постъпила в редакцията на 15.IV.2013 г.